

Herken de Kroontjesworm, een nieuwe kalkkokerworm

Ad Aleman

Sinds enkele jaren komt er een nieuwe soort kalkkokerworm in ons land voor: de Kroontjesworm. Hier wordt uitgelegd hoe je die kunt herkennen.



Kroontjesworm. Boven: de kalkkoker waaruit de geveerde tentakelkransen steken; midden: vorm met goudgele uiteinden; onder: een roodbruine vorm.

Wormen in een koker van kalk

Er leven in onze zoute en brakke wateren veel wormachtigen. Veel daarvan behoren tot de Polychaeta, de borstelwormen. Sommige soorten graven zich in, andere leven in kokers van zand of schelpstukjes of vormen een uit kalk bestaande koker. Dat laatste is het geval bij de familie Serpulidae, de Kalkkokerwormen. Een in Europa en ook in Nederland erg bekende soort is *Spirobranchus triqueter* Rafinesque, 1815, de Driehoekige of Driekantige kalkkokerworm, die ook kortweg Driekantworm genoemd wordt. Deze in ons deel van het Atlantische gebied inheemse soort heeft zich de laatste jaren uitgebreid. Sinds enige tijd heeft zich in Europa nog een andere soort gevestigd: de exoot *Hydroides ezoensis* Okuda, 1934, de 'Kroontjesworm'. De eerste Nederlandse meldingen stammen uit de havens van Vlissingen en Rotterdam (2018-2019). Inmiddels zitten ze in Zeeland op meerdere plaatsen, waaronder het Grevelingenmeer. In 2022 was deze nieuwkomer al algemener dan de Driekantworm.

Herkomst

Hoe de nieuwe soort Europa en ons land heeft bereikt is niet zeker, maar aanvoer via schepen ligt voor de hand. Het oorspronkelijke leefgebied ligt in het Indo-Pacifisch gebied. De soort is beschreven uit Japan, van het eiland Hokkaido, waarnaar de soortnaam ezoensis verwijst (in vroeger tijden werd dit eiland Ezo genoemd).

Hoe zie je welke van de twee soorten het is?

In eerste instantie lijken zowel de kokers als de buiten de koker stekende kransen erg op elkaar. De kokers bestaan uit een dikke kalklaag en zitten stevig vastgegroeid aan het substraat, gewoonlijk stenen of schelpen, soms andere organismen. Ze zijn vaak in meerdere windingen spiraalvormig opgerold, maar kunnen ook langwerpige, hoekige of gebogen kokers vormen. De dieren zelf zijn ca. 2,5-3,5 cm, de kokers van de Driekantworm worden ongeveer 3 tot 10 cm lang en zijn in doorsnede driehoekig. Die van de Kroontjesworm zien er ongeveer hetzelfde uit maar zijn niet driehoekig in doorsnede en worden tot ca. 30 cm. Kalkkokerwormen zeven voedseldeeltjes uit het water met een dubbele tentakelkrans aan de kop. Deze verschilt per individu qua tekening. Als de dieren teruggetrokken in hun koker zitten, zie je de tentakelkransen niet. De opening van de koker sluiten ze af met een sluitplaat (operculum). Onder water zijn de tentakelkransen uitgespreid. Bij de nieuwe soort lijken ze wat minder vaak opvallend gekleurd. Zowel de kokers en kransen als de sluitplaat en de lange kalksteel waarop deze staat verschillen duidelijk van elkaar. Vooral de beide sluitplaten zijn soortspecifiek anders. Op de volgende bladzijde zijn de belangrijkste verschillen per soort aangegeven.

Foto's en tekst

De foto's zijn alle genomen in het Grevelingenmeer door Ad Aleman. In alle gevallen tijdens het snorkelen. De tekst is grotendeels overgenomen uit onderstaande artikelen.

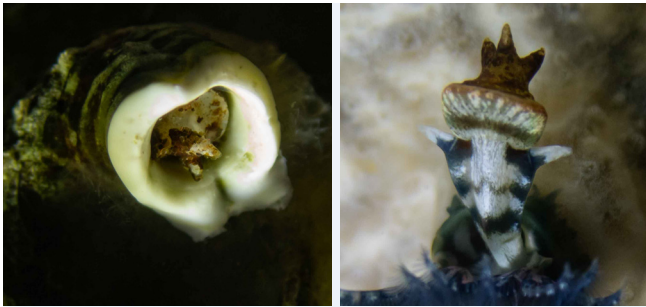
Literatuur

Aleman, A. & M.J. Faasse, 2021. Gaat de Kroontjesworm *Hydroides ezoensis* Okuda, 1934 Nederland veroveren? *Het Zeepaard* 81(5): 249-253.

Aleman, A., 2021. De kroontjesworm – zo herken je hem! [Duiken in beeld, 21 januari 2022.](#)

Sluitplaat

De sluitplaat van kalkkokerwormen bestaat uit een dunne of dikke kalkplaat. Bij de Driekantworm heeft de steel waarop deze plaat staat puntige zijvleugeltjes. De plaat zelf heeft een vlezige basis en bestaat uit een enkel stuk, met bovenop een dunne tot zeer dikke kalkplaat met daarop al dan



Sluitplaat (operculum) van de Driekantworm. De plaat is dik en kalkachtig met bovenaan enkele kalkachtige uitgroeisels. Aan de steel zitten twee zijvleugeltjes (rechterfoto)

niet vertakte uitgroeisels. Bij de Kroontjesworm heeft de steel geen vleugeltjes maar heeft de sluitplaat de vorm van twee in elkaar geschoven trechters. De bovenkant lijkt op een kroontje met dikke chitineuze stekels.



Operculum van de Kroontjesworm, bovenaan gevormd als een kroontje (links en midden) op twee ineengeschoven trechters (rechts) op een steel zonder zijvleugeltjes.

Kokervorm

Bij de Driekantworm is de koker glad, maar staat in het midden een vaak scherpe overlangse richel en vaak aan de twee zijkanten twee kleinere richeltjes. Dit geeft de koker een driehoekig aanzien. De koker van de Kroontjesworm heeft midden op de bovenzijde vaak juist het tegenovergestelde van een richel, eerder een ondiepe overlangse

groeve, geflankeerd door twee stompe richels. Bovendien zijn er meestal stompe onregelmatige dwarsribbeltjes. Deze ontbreken op de koker van Driekantworm. Ook verschillend is het uiteinde van de koker: bij de Driekantworm eindigt de overlangse richel meestal in een scherp puntje; bij de Kroontjesworm zit daar hoogstens een stomp uitsteeksel.



Driekantworm. De koker heeft in het midden een scherpe richel



Kroontjesworm. In het midden zit een overlangse groeve

Tentakelkransen

Bij de Driekantworm hebben de twee tentakelkransen vaak heldere kleuren. Ze worden in doorsnede ca. 10 cm.

De kransen van de Kroontjesworm zijn gemiddeld minder opvallend en fel, al zijn er uitzonderingen. In doorsnede 15 mm.



Tentakelkransen Driekantworm: vaker helder gekleurd: wit, oranje, licht- of donkerbruin of blauw. Vaak vlammeende en andersgekleurde dwarsbandjes.



Tentakelkransen Kroontjesworm: vaak weinig opvallend gekleurd: semitransparant wittig, grijswit, grauwgroen met vaalbruine dwarsbandjes. Soms feller gekleurd, geel en blauw.